

ZGORNJE GORENJSKE

Društvo za cerebralno paralizo

Datum: 12. marec 2018

POROČILO O OGLEDU GREGORJEVEGA - LUČ V VODO NA VRHNIKI

Gregórjevo ali Grickovanje je slovenski praznik zaljubljenecv. Po ljudskem izročilu se 12. marca, ptički ženijo. Ko je veljal še stari julijanski koledar je svetnik Gregor, znan kot prinašalec luči, godoval prav na prvi spomladanski dan, ko je navadno že toplo. Vse do prihoda gregorijanskega koledarja je tako za Gregorjevo veljal 21. marec.

Gregorjevo skozi zgodovino

Ta svetnik je bil dejansko Gregor Veliki, rojen okoli leta 540 v Rimu in je veljal za idealnega papeža in cerkvenega učitelja. S tem, ko so leta 1582 spremenili koledarski sistem iz julijanskega v Gregorjevega, se je Gregorjevo premaknilo na 12. marca. Gregorijanski koledar pa se ne imenuje po svetniku Gregorju Velikemu, ampak po papežu Gregorju XIII., ki je živel približno tisoč let kasneje. Da se Gregorjevo praznuje na Gregorjev god uradno ne drži, saj je Cerkev leta 1969 njegov god prenesla na 3. september, ko praznujemo dan njegovega škofovskega posvečenjeja.

Ptice napovedovalke ženitve

Na Slovenskem je skozi zgodovino najbolj veljalo, da se ptički ženijo na Gregorjevo, saj je bil to včasih prvi spomladanski dan. Naše babice so za 12. marec govorile, da se takrat ptički ženijo. Stari običaj namreč pravi, da so se dekleta nekoč na Gregorjevo ozirala v nebo. Prva ptica, ki jo je dekle videlo, je namreč naznanila, kakšen bo njen mož. Sveti Gregor je zavetnik rudnikov, zidarjev, izdelovalcev gumbov in našitkov, učenjakov, učiteljev, študentov. Priporočale so se mu tudi žene za rodovitnost, pomagal pa naj bi tudi zoper kugo, predvsem pa je patron glasbenikov, pevcev, pevskih zborov ter zborovskega in koralnega petja. Proslavil se je namreč s tem, da je uredil cerkveno petje, le kdo ne pozna gregorijanskega koralala. Upodobljen je na papeških oblačilih, pri sebi ima škofovsko palico, knjigo, pisalno pero ali goloba. Res je, da je v tem času sonce že toplejše, prebudile so se prve spomladanske rožice. Čebelice že brenčijo okoli cvetov in nabirajo nektar. Tudi ptički veselo žvrgolijo, ker že čutijo v zraku pomlad. Ptički so se snubili že pred mesecem dni, ob svetem Valentinu. Na Gregorjevo pa ljudsko izročilo pravi, da imajo gostijo in zato na vsakem grmu visi pogačica. Ta dogodek opisuje tudi Oton Župančič v pesnitvi Duma, ko se spominja otroških dni: » Na Gregorjevo - otec, še veš? - se ptički ženili so, za šolskim vrtom v mejici gostili se, pili so «. Včasih je veljalo, da so se po 12. marcu začela spomladanska opravila na vrtovih in poljih. Dnevi so vse bolj topli, prijazni in sončni. Tako nam ni treba več delati ob prižgani luči. Od tukaj izvira tudi običaj, ki je živ na različnih koncih Slovenije, ko se na predvečer Gregorjevega po vodi spusti ladjice s prižganimi svečkami.

Pregovori in reki o Gregorjevem

Če breskve pred Gregorjem cveto, trije eno pojedo.

Na Gregorjevo najvišji gorjanec na drevo potrka.

O Gregorju pravijo: Kmet dolgo njivo orje, klobuk postrani nosi, pa staro ženo kruha prosi.

Po Gregorju od vsakega vetra sneg kopni.

V soboto 10. marca 2018 smo se v dopoldanskih urah odpravili na pot proti Vrhniki. Naš prvi postanek smo naredili v Restavraciji Flamingo na Vrhniki, kjer so nam pripravili zanimivo lokalno jed Vrhniške štruklje, ki so malo drugačni od ostalih. Drugačne jih naredi predvsem polnilo, ki ga sestavlja skuta in domače posušene slive. Prijazni gostinci so nam zaupali tudi recept, kako jih pripravljajo. Pripravijo vlečeno testo iz olja, jajca, mlačne vode, soli in pol litra moka. Za nadev posebej skuhamo suhe slive. Ko so kuhane, jim odstranijo peške in jih razrežejo. Vanje vmešajo veliko žlico spenjenega masla in smetano. Najboljša je tista, ki jo posnamejo s kuhanega mleka. Če se nam zdi preveč gosta lahko dodamo žlico slivove marmelade. Z nadevom namažejo valjano testo, zvijejo in ga v prtiču skuhamo v slani vodi. Kuhane štruklje razrežejo in zabelijo z drobtinami, prepraženimi na maslu. Poleg štrukljev so nam pripravili tudi Cankarjevo skodelico kave. Skodelica kave je ena najbolj znanih črtic Ivana Cankarja, v današnjem času pa Cankarjevo skodelico kave povezujemo z omamnimi dišavami in božanskim okusom. Gre za vrhunsko mešanico kave, ki je pražena v pražarni na Vrhniki. Uf, resnično je bilo okusno. Nato smo si ogledali Cankarjevo knjižnico Vrhnika. Razložili so nam, da zametki vrhniške knjižnice segajo v dobo čitalništva, v rojstno leto rojaka Ivana Cankarja. Na pobudo njegovega očeta Jožefa je bilo leta 1876 ustanovljeno bralno društvo z namenom zagotavljanja literaturo v slovenščini za prosvetljevanje in izobraževanje nižjega sloja prebivalstva. Zavedni Vrhničani so se zbirali v čitalnici v Kotnikovem hotelu Pri Črnem orlu. Zaradi finančne stiske so v društvo začeli vabiti tudi trške veljake, s tem pa tudi nabavljati literaturo v nemščini. Vpliv trških veljakov v društvu je postajal vse večji, začela so se nasprotovanja, bojkotiranja nižjega sloja, predvsem malih obrtnikov. 1882 leta je vodstvo čitalnice prešlo v roke veljakov, društvo je postalo politična organizacija; organizirali so različne prireditve, sredstva pa namenjali za nakup literature. Leta 1908 je bilo na Vrhniki ustanovljeno telovadno društvo Sokol. Člani so na pobudo apotekarja Ramorja začeli zbirati knjige po premožnih vrhniških družinah in ustanovili Javno sokolsko knjižnico. Vodil jo je Stanko Krmavner, pozneje pa Ivan Žitko. Knjige so kupovali z zaslužkom od prireditev v čitalnici. Osnovale so se še rokodelska, prosvetna in župnijska knjižnica. Vse so bile odprte ob nedeljah in so zaračunavale izposojnino. Med drugo svetovno vojno so Italijani večino knjig sežgali, nekaj pa so jih domačini rešili. Po vojni je mladina zbrala ohranjene knjige in uredila Sokolsko knjižnico. Ustanovljenih je bilo še več drugih knjižnic: knjižnica Sindikata usnjarskih in lesnih delavcev, knjižnica Svobode Verd, knjižnica Izobraževalnega društva, knjižnica Mladinske organizacije, ki pa se niso ohranile. 21. junija 1958 je bila uradno ustanovljena sedanja vrhniška knjižnica. Iz vsega takratnega fonda je Občinski ljudski odbor ustanovil Ljudsko knjižnico, ki je dobila prostore v baraki IUUV. Štela je 912 enot. Prvo leto se je vpisalo 86 občanov, izposojena pa je bila 201 knjiga. Odprta je bila šest ur na teden: v torek in petek od 17. do 19. ure ter v nedeljo od 10. do 12. ure. Vodil in strokovno uredil jo je upokojeni učitelj Ivan Michler. Knjige je postavil po formatih, jih vpisal v inventarno knjigo ter izdelal abecedni imenski in naslovni katalog. Vodil je tudi kartoteko bralcev. Pomagal mu je Janez Smrtnik. Septembra leta 1962, po začasnem vodenju Viktorja Groma, je Občinski ljudski odbor za upravnico redno zaposlil Marijo Iskrenović, ki je knjižnico vodila do upokojitve leta 1996. V knjižnici smo se sprehodili mimo knjižnih polic, kjer poteka nabava in obdelava gradiva. Videli smo tudi pisarno direktorice knjižnice ter skladišče gradiva. V sklopu knjižnice je tudi Grabeljškova dvorana z maksimalno 100 sedeži, platno, projektor, prenosni računalnik, ozvočenje in pianino, ki je last Glasbene šole Vrhnika. Grabeljškova dvorana in Malavašičev kotiček skupaj brez vmesne umakljive stene omogočata okoli 150 sedežev. Imajo tudi računalniško učilnico "Kemis" kjer je maksimalno 30 sedežev, prenosna bela tabla na kolesčkah s projektorjem, stacionarni računalnik za predavatelja, 10 stacionarnih računalnikov za uporabnike in 12 mest za prenosne računalnike. Malavašičev kotiček ima maksimalno 16 sedežev, veliko mizo, platno, projektor, prenosni računalnik in ozvočenje. Nato smo si ogledali muzej Moja Ljubljana. Ob prihodu nas je prisrčno sprejela vodička Helena in nam razložila, da ima Vrhnika dolgo in pomembno zgodovino, velik del le - te pa je navezan na reko sedmerih imen, Ljubljano. Razložila nam je, da se zgodba razstave začne s predstavitvijo širšega prostora porečja Ljubljane, s predstavitvijo naravnih procesov na Krasu in Ljubljanskem barju ter geološkim razvojem prostora. Nadaljuje se s kronološko razvrščenimi zgodbami skozi kolišča, bronasto in železnodobnimi naselbinami ter rimski Nauportus. Sledi srednjeveška zgodba samostana v Bistri, kjer so se ohranili dragoceni pisni viri ter pomen reke Ljubljane kot vitalne trgovske poti v srednjem in novem veku. Bogate vire nam je z opisi in risbami zapustil J. V. Valvasor. Gospodarska kriza, ki je prizadela Vrhniko po izgradnji južne železnice ter začetek industrializacije, ki je Ljubljano koristila najprej za pogonsko moč, potem pa le še za odpadni kanal, sta zadnji temi razstave, ki prikazujeta tri temeljne vrhniške tradicije - usnje, les in glino, iz katerih se je po drugi svetovni vojni razvila svetovno znana industrija (IUUV in Liko). 20. stoletje je mestu prineslo tudi velike demografske spremembe, ob svojem koncu pa tudi propad industrije in degradirana območja, ki jih s tem in podobnimi projekti poskušajo revitalizirati. Zgodba je zakrožena s krogotokom » Zero waste « (brez odpadkov) z namenom ozaveščanja javnosti o pomenu trajnostnega razvoja in ohranjanju naravne in kulturne dediščine. Občina Vrhnika je bila prva v Sloveniji, ki je prepoznala pomen te ideje in jo uspešno izvaja tudi v praksi. Vsebina je nastala v sodelovanju s Komunalnim podjetjem Vrhnika s

katerim na programskem področju sodelujejo še naprej. Sprehodili smo se skozi razstavo Moja Ljubljana in spoznali zgodbo kraja, kjer je bilo najdeno najstarejše ohranjeno leseno kolo na svetu, staro kar 5.200 let, ko so v Ljubljani našli deblak iz rimskih časov, enega najdaljših v Evropi. Med njimi je tudi replika najstarejšega lesenega kolesa na svetu (cca. 3350 - 3100 let pred našim štetjem). Original hrani Mestni muzej Ljubljana, trenutno pa najstarejše kolo gostuje po različnih svetovnih razstaviščih. Kolo je sestavljeno iz dveh jesenovih plošč, ki sta bili spojeni s štirimi hrastovimi zagozdami in ima na sredini pravokotno odprtino, kamor je bila nasajena os. V premeru meri 72 cm in je debelo okoli 5 cm. Po dendrokronoloških raziskavah je bilo deblo jesena, iz katerega sta izdelani plošči, debelo v premeru vsaj 40 cm, drevo pa je bilo staro okoli 80 let. Izbira lesa ni naključna, saj ima jesen žilav in trden les, rasel je v okolici kolišč in lahko doseže dimenzije, ki so bile potrebne za velike deske brez grč. Os je izdelana iz enega kosa hrastovega lesa in meri 124 cm. Zaključek osi je pravokotne oblike in nalega v odprtino kolesa. Os je bila na kolo pritrjena s hrastovimi zagozdami, kar pomeni, da se je pri premikanju vrtela skupaj s kolesi. Prav presenetljiva je natančna in izjemno domišljena izdelava kolesa in osi. Upoštevanje krčenja in raztezanja lesa, način pritrditve in spajanja ter drugi detajli kažejo na izredno spretnega mojstra in poznavalca lesnih vrst. Kolo z osjo je datirano na podlagi stratigrafskih podatkov, z dendrokronološkimi raziskavami in radiokarbonsko metodo. Pripadalo je dvokolesnemu vozu - cizi. Prazgodovinski prebivalci niso gradili cest, za premagovanje razdalj so raje uporabljali vodne poti, ki so omogočale hitrejše in varnejše gibanje, preprostejše pa je bilo tudi prevažanje večjih in težjih tovorov. Poti po kopnem so premagovali peš, od konca 4. tisočletja pr. n. št. pa tudi z vozom, ki ga je najverjetneje vleklo govedo. Gibanje in prenašanje tovora po kopnem je bilo omejeno zaradi neprehodnosti in zaraščenosti okolja ter je bilo za daljše poti manj primerno. Z vsakim korakom skozi razstavo smo bili bližje sedanosti in letom, ki se jih bomo lahko spominjali z nostalgijo. Potujemo vse do današnjega dne, ko je Vrhnika ena najbolj "zelenih" občin v državi (prva slovenska Zero waste občina, Zelena občina 2011), ki turiste vabi s številnimi možnostmi za odkrivanje narave in kulture na stiku Barja in Krasa. Razstava je zastavljena na sodoben in interaktiven način, ki zadovoljuje različne okuse. Navdušile so nas vrhniške zgodbe preteklosti in sedanosti. Stalna muzejska razstava je posvečena bogati dediščini reke Ljubljane. Ogleдали smo si več kot 400 originalnih zgodovinskih predmetov, ki so jih arheologi našli v strugi reke Ljubljane ter pri raziskovanju ostankov prazgodovinskih kolišč na Ljubljanskem barju. Reka Ljubljana, ki od svojega izvira pri Vrhniki teče čez Ljubljansko barje, uvrščeno na UNESCOV seznam svetovne dediščine, ter skozi Ljubljano je bila še stoletje nazaj ena glavnih prometnih in transportnih povezav na tem območju. Z bogastvom zgodovinskih najdb, ki so se na rečnem dnu večinoma tudi odlično ohranile, Ljubljana ni zgolj slovenski, ampak tudi svetovni fenomen, meni Andrej Gaspari, podvodni arheolog in eden od soavtorjev razstave. Videli smo tudi znameniti 2000 let stari 15 metrov dolgi rimski deblak, ki je ena največjih tovrstnih najdb v Evropi in je glavna zanimivost razstave. Opazovali smo veliko število drugih izjemnih predmetov, ki so se vse od prazgodovinskih časov ohranili v Ljubljani ter na Ljubljanskem barju. Glavnino razstave Moja Ljubljana sestavljajo predmeti iz izjemno bogate arheološke zbirke družine Potočnik, ki sicer obsega več kot tisoč predmetov. Del je posvečen zgodovini Vrhnike in okolice od srednjega veka do današnjih dni, del pa trajnostnemu sobivanju prebivalcev z reko Ljubljano v današnjem času. Spoznali smo Ljubljano, reko sedmerih imen, njeno skrivnostno kraško zaledje, številne arheološke najdbe iz njene struge ter zgodovino razvoja Vrhnike, na katero je imela reka velik vpliv. Najbolj smo bili navdušeni nad najstarejšim ohranjenim lesenim kolesom na svetu. Narejeno je bilo pred okoli 5200 leti, ko so ga mostiščarji uporabljali za prevažanje lesa s hribovitih območij. Kolo je posebno tudi zato, ker zaradi svetlobe, ki mu škoduje, ne sme biti stalno razstavljeno. Okoli 5200 let staro mostiščarsko kolo ni izjemno le zato, ker je najstarejše ohranjeno na svetu, temveč tudi ker je izredno dobro ohranjeno. Čezenj je sicer zapeljal bager, ko so leta 2002 kopali melioracijski jarek v Verdu pri Vrhniki in del kolesa zdrobil, a je hkrati tudi odkril ploščo na podlagi katere so začeli izkopavati. Strokovna javnost je navdušena predvsem nad tehnološko dovršenostjo kolesa. Narejeno je iz dveh jesenovih plošč. Med seboj sta povezani s štirimi letvami iz hrastovega lesa, ki so ga uporabili tudi za izdelavo osi. Kolo je od letošnjega marca do oktobra na veliki razstavi z naslovom 4000 let kolišč v Bad Schussenriedu v Nemčiji pritegnilo veliko pozornosti, saj sodi v vrh evropske kulturne dediščine. Tam so razstavili šest koliščarskih koles, ki so jih našli na območju pod Alpami. » Ravno v tem, da je bilo kolo izdelano iz dveh med seboj povezanih plošč je tehnološka izjemnost. Poleg tega so se izognili strženu, delu jesena, ki se počasneje suši. Vedeli so, da je jesen zelo obstojen. Navdušujoče je tudi, kako so plošči povezali skupaj. Hrastove letve so izdelali na način lastovičjega repa, torej so naredili vdolbino navzdol, zato se ne iztakne, poleg tega pa je trapezne oblike, da ga lahko zatakneš. Kolo je bilo narejeno v času, ko še niso poznali kovin ampak so orodje izdelovali le iz kamna in kosti. S tem kolesom so mostiščarji najverjetneje s hribovitih območja na Ljubljansko barje prevažali les. Na razstavišču na Vrhniki je tako mogoče videti tudi maketo dvokolesne cize, kakršno so po vsej verjetnosti izdelali mostiščarji za vleko lesa. K takšnemu znanstvenemu sklepanju je arheolog prepričala predvsem os, ki kaže na to, da je bilo kolo nataknjeno nanjo. Poleg kolesa so na istem

območju našli tudi precej drevakov, ki so les prevažali po barju. Kar nekaj jih leži okoli Barja, našli so jih več kot 60. Na stalni razstavi Moja Ljubljana bo v prihodnje mogoče videti tudi še posebno zanimiv drevak, ki so ga naredili v drugem stoletju pred našim štetjem. Takrat Rimljanov na tem območju še ni bilo, a so bili italjski trgovci. Tako da ostaja uganka, kdo je drevak naredil. Drevak je izjemen tudi zaradi dolžine, saj meri 15 metrov. Z Barja so ga dvignili lani, zdaj pa v restavratorskem centru v Ljubljani čaka na obdelavo z melaminsko metodo oziroma na postopek, s katerim moker les zaščitijo tako, da ga potopijo v smolo melamin. Na enak način so restavrirali tudi najstarejše leseno kolo, v Mainzu so ga obdelovali med letoma 2007 in 2012. Šele nato so ga lahko prvič razstavili.

Neprecenljiva vrednost kolišč, ki na Ljubljanskem barju segajo v čas od 5. do 2. tisočletja pr. n. št., v obdobje prvih poljedelcev, je v stalni prepojenosti zemeljskih plasti z vodo, kar je omogočilo večtisočletno ohranitev ostalin organskega izvora, med njimi tudi lesenih predmetov. Pomembnost varovanja in ohranjanja tovrstnih najdišč je prepoznala tudi svetovna organizacija UNESCO, ki je v letu 2011 potrdila skupinsko nominacijo alpskih dežel (Avstrija, Francija, Italija, Nemčija, Slovenija, Švica) in kolišča vpisala v svetovni seznam dediščine. Spomeniško območje sestavljajo ostanki

prazgodovinskih koliščarskih naselbin, ki so pod vodo, na obrežjih jezer, vzdolž rek ali v močvirjih. Slovenski del sestavlja skupaj devet kolišč v dveh skupinah, ki ležijo na območju občine Ig. Na kolišču Stare gmajne na Verdu pri Vrhniku so arheologi Inštituta za arheologijo ZRC SAZU leta 2002 pri vzorčenju lesa v enem od drenažnih jarkov naleteli na izjemno odkritje. Poleg dveh čolnov so na dnu jarka odkrili ostanke lesenega kolesa, ki je bilo zaradi predhodnega poglobljanja jarka z gradbenimi stroji že delno poškodovano. Na mestu najdbe so jarek razširili in naleteli še na os, ki se je snela s kolesa. Navdušenje nad odkritjem kolesa in prvimi rezultati raziskav je kmalu zamenjala skrb za njegovo ohranitev. Predmeti iz t. i. mokrega lesa so namreč po dvigu iz zemeljskih plasti zaradi prisotnosti kisika in pospešenega delovanja mikroorganizmov izpostavljeni hitremu procesu razpadanja. Po posvetu s številnimi strokovnjaki so kolo in os poslali v priznano konservatorsko delavnico Rimsko - germanskega muzeja v Mainzu, kjer so predmeta konservirali z melaminsko metodo. Sočasno s posegom je bila izdelana tudi posebna mikroklimatska komora, ki omogoča razstavljanje in hranjenje dragocenih predmetov tudi za prihodnje generacije. Rahlo utrujeni smo se odpravili do Gostilne Bajc Vrhnika, kjer so nam pripravili okusno kosilo. Po kosilu smo si ogledali Cankarjevo spominsko hišo, pomemben kulturni spomenik mestnega središča Vrhnike. Nahaja se na mestu, kjer je nekoč stala lesena, s slamo krita koč, v kateri se je rodil Ivan Cankar (1876 - 1918), največji slovenski pisatelj in dramatik. Koča je leta 1879 pogorela, zaradi česar so morali Cankarjevi gostovati po opuščeni hlevih in hišah drugod po Vrhniku. Stavbo so novi lastniki leta 1880 prezidali in ji dali podobo, kakršno nosi še danes. Notranjost je razdeljena v bivalni prostor, izbo in črno kuhinjo.

Videli smo zbirko predmetov, ki prikazuje bivanjske razmere revnejše družine ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja. Na policah in vitrinah so razstavljeni Cankarjevi prvotiski, fotografije pisatelja, njegovih sorodnikov, prijateljev in dobrotnikov iz ljubljanskega in dunajskega obdobja ter njegovi avtoportreti in risbe. Letošnje leto mineva 100 let od književnikove smrti. Ivan Cankar (1876 - 1918) spada med najpomembnejše slovenske književnike oziroma v sam vrh slovenske književnosti. Pisal je pesmi, črtice, novele, povesti in romane, drame, eseje, satire, polemike, feljtone ter kritične spise in politične članke, tako da je njegov opus obsežen in zelo raznovrsten. Cankarjeve začetke predstavljajo pesniška zbirka Erotika, zbirka Vinjete in dramska igra Romantične duše. Pesništvo je kmalu opustil ter se posvetil proznim in dramskim delom. Krajšo prozo je pisal pod vplivom romantike, naturalizma in dekadence, v njegovih povestih in romanih pa se čutita vpliva simbolizma in impresionizma. V središču njegovih del je posameznik v sporu z delavskim, malomeščanskim vsakdanjkom. Cankar je dramska dela sprva ustvarjal pod vplivom Henrika Ibsena in Nikolaja Vasiljeviča Gogolja, s poznejšimi dramami pa je slovensko dramatik pod vplivom nove romantike obogatil s psihološko, socialno in pesniško dramo, komedijo in burko. Z Dragotinom Kettejem, Josipom Murnom in Otonom Župančičem sodi v prepoznavno četverico, ki je prenovila slovensko književnost. Ivan Cankar se je rodil 10. maja, leta 1876 v hiši Na klancu (Vrhnika) 141 kot osmi od dvanajstih otrok obrtniško - proletarske družine trškega krojača. Leta 1882 se je vpisal v osnovno šolo na Vrhniku, leta 1888 pa na ljubljansko realno. Razrednik in učitelj slovenščine mu je bil Franc Levec, ki ga je zelo spoštoval. Tam se je pridružil dijaškemu društvu Zadruga, kjer se je predstavljal z branjem raznih pesmi in kritik ter navezal stike z Murnom, s Kettejem in z Župančičem. Že v dijaških letih je napisal prve pesmi in jih objavil v reviji Vrtec in reviji Ljubljanski zvon. Po maturi, ki jo je opravil leta 1896, je odšel na Dunaj študirati tehniko. Kmalu se je prepisal na slavistiko. Po odhodu z Dunaja je živel v Sarajevu, pozneje pa se je dokončno preselil v Ljubljano. Leta 1907 je bil na listi socialnodemokratske stranke kandidat za državnega poslanca, vendar ni bil izvoljen. Kljub volilnemu neuspehu je politično udejstvovanje nadaljeval v obliki razprav in predavanj (med katerimi številna v Trstu), leta 1913 je imel v Ljubljani najbolj znano predavanje z naslovom Slovenci in Jugoslovani, v katerem se je zavzel za združitev vseh južnih Slovanov v skupno državo, a odločno nasprotoval kakršnekoli kulturnemu ali jezikovnemu zlijanju. Zaradi izjave, ki je zagovarjala jugoslovansko politično zvezo, je bil obsojen na sedem dni zapora. Novembra 1915 je bil vpoklican k

vojakom v Judenburg na avstrijskem Štajerskem. Zaradi bolezni je bil po nekaj tednih oproščen služenja. Po daljši bolezni je umrl v deželni bolnici v Ljubljani. Pokopali so ga na ljubljanskih Žalah v t. i. Grobnici Moderne, kjer so pokopani tudi Josip Murn, Dragotin Kette in Oton Župančič. Uvrščamo ga med štiri predstavnike slovenske moderne (poleg Murna, Ketteja in Župančiča). Letnica 1899 je letnica izida njegove prve pesniške zbirke Erotika in Župančičeve Čaše opojnosti in velja za začetek slovenske moderne. V svoji pesniški zbirki je zbral mladostne ljubezenske pesmi, balade in romance. V svojih dunajskih letih je sodeloval pri literarnem krožku slovenskih študentov, katerega člani so bili med drugimi tudi Oton Župančič, Fran Govekar in Fran Eller. Kmalu je pesništvo opustil in začel pisati prozo in dramatiko. Pod vplivom romantike, naturalizma, dekadence, simbolizma in impresionizma je pisal povesti, novele, romane, črtice in dramska besedila. Dramska dela je sprva ustvarjal pod vplivom Ibsena (Kralj na Betajnovi) in Gogolja, pozneje pa pod vplivom nove romantike. V svojih delih je opozarjal na takratne politične razmere v državi (satirični komediji Pohujšanje v dolini šentflorjanski, Za narodov blagor ter politična satira Hlapci). V njegovih delih prevladuje tematika posameznika v sporu z delavskim in vaškim, malomeščanskim vsakdanjikom, opazne pa so tudi številne družbenokritične ideje. Tako je v povesti Hlapec Jernej in njegova pravica simbolično predstavil boj zatiranega, delavskega razreda proti izkoriščevalskim gospodarjem. Z romanom Na klancu pa je ustvaril nov tip ženskega oziroma materinskega romana. Poleg umetniškega pisanja se je Cankar ukvarjal tudi s publicističnim pisanjem, kritiko in esejistiko (Krpanova kobila, Slovenski umetniki na Dunaju, Naši umetniki). Za svoje pisateljsko delo je uporabljal številne šifre in psevdonime. Ti so značilni predvsem za zgodnja leta njegovega ustvarjanja. Izmišljena literarna imena je pogosto menjaval pri objavah v časniku Slovenec, ker ni želel, da bi ljudje vedeli, da sodeluje pri katoliških listih, tako je za veliko večino umetniških imen značilno, da jih je uporabil samo enkrat. Kipi v spomin njemu se nahajajo: na Vrhniku (delo kiparja Iva Jurkoviča), na Rožniku v Ljubljani (delo kiparja Frančiška Smerduja) ter pred Cankarjevim domom v Ljubljani (Slavko Tihec). Po ogledu smo se sprehodili do potoka Bela, kjer je potekalo glavno praznovanje - Gregorjevo 2018. Lučke, ki smo jih vrgli v vodo so pravzaprav hišice, cerkvice, fužinice, kozolci in tudi prave umetniške stvaritve iz papirja, kartona in lesa. Na njih ali v njihovi notranjosti so pritrjene svečke, ki svetijo skozi pisano obarvana okna. Čeprav spomladi lahko občutimo spomladansko utrujenost je Gregorjevo dan, ki nas navdahne s pozitivno energijo, takrat vsi še posebej zaljubljeni, ponovno oživimo. Na ta dan namreč začutimo in opazimo prebujanje narave, kar pozitivno vpliva na naša čustva in počutje. To pa končno odžene zimsko melanholijo in nas poživiti. Mnogi na večer pred praznikom sv. Gregorja še danes ohranjajo običaj spuščanja razsvetljenih barčic in hišic imenovanih tudi gregorčki, v vodo. S simboličnim spuščanjem ladjic in metanjem gorečih predmetov v vodo so tako včasih ljudje pozdravljali prihod pomladi in sonca. Po starih šegah je namreč na ta dan sv. Gregor " vrgel luč v vodo ". Simbolno je to pomenilo, da voda s seboj odnese vse slabo, kamor spadajo tudi skrbi in zima. Takrat še niso poznali elektrike zato so si Gregorja zapomnili tudi kot zavetnika rudarjev, zidarjev, učenjakov, študentov, glasbenikov in pevcev, saj je prinašal luč, zato ob njegovem prihodu ti pri svojem delu niso več potrebovali svetilke. Gregorjevo je bilo včasih prvi spomladanski dan. Zgodbe pripovedujejo, da so se dekleta na ta dan ozirala v nebo in iskala ptice. Prva ptica, ki jo je dekle uzrlo, je namreč naznanjala, kakšen bo njen mož. Včasih so ga praznovali deset dni pozneje, ko so začele žvrgoleti ptice od tam tudi, da je to dan, ko se ptički ženijo. Ko je veljal še stari julijanski koledar, je sveti Gregor, znan kot prinašalec luči, godoval prav na prvi spomladanski dan, ko je ponavadi že toplo. Vpeljal je nov koledar, ki ga uporabljamo še danes in se po njem imenuje gregorijanski. S to spremembo koledarja pa se je Gregorjevo premaknilo nazaj, zato ga zdaj praznujemo 12. marca in ne na prvi koledarski spomladanski dan. Po končani prireditvi smo se zadržali v prijateljskem druženju, glasbi in čaju. Dobre volje in polni novih vtisov današnjega popoldneva smo se odpravili proti domu.

Namen ekskurzije na Vrhniko je bil, da aktivno preživimo prosti čas, se spoznamo med seboj, družimo ter zabavamo, izmenjamo izkušnje, s tem pa želimo invalidnim osebam pomagati pri vključevanju v normalno življenjsko okolje, naučiti jih samostojnega in neodvisnega življenja ter osamosvajanja od staršev, po drugi strani pa pridobivanje novih izkušenj v različnih okoljih in situacijah.

Pripravila:
Vanda Hrovatin

predsednik
Jernej Kocjančič

Društvo SONČEK ZGORNJE GORENJSKE je vpisan v register društev, ki ga vodi Upravna enota Jesenice / zaporedna številka : 168 / matična številka : 1173162 / šifra dejavnosti : 94.991 / davčna številka : 52760545 / E - pošta : soncek@telesat.si naslov : Cesta maršala Tita 65 Jesenice 4270 / telefon : (051) 604 - 789 / TRR: 03186 - 1000368041 / Odločba MDDSZ o vpisu v register invalidskih organizacij številka : IO - 017/01